

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
Г-ЖА СИМОНА ВЕЛЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
СЪВЕТ ЗА ЕЛЕКТРОННИ МЕДИИ

ДО
Г-Н МИЛЕН МИТЕВ
ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР И ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА
БЪЛГАРСКО НАЦИОНАЛНО РАДИО

Относно: Жалба № 2021 /2025 г., жалба №2090 / 2025г. и други до омбудсмана на Република България

**УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ВЕЛЕВА,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИТЕВ,**

В институцията на омбудсмана на Република България постъпиха редица жалби от граждани, в които изразяват дълбокото си възмущение и тревога във връзка с излъчено предаване по програма „Христо Ботев“ на БНР. Според тях в него са направени недопустими и дискриминационни изказвания по адрес на турската етническа общност в България, включително и определяне на темата на разговора: „Защо не обичам турците, защо мразя турците?“.

Става въпрос за предаване от 8 март тази година, в което на г-н Антон Митов, директор на „Архивен фонд“ на БНР гостува директорът на програма „Христо Ботев“ на БНР г-н Кин Стоянов.

Двамата разказват за свое пътуване през Сърбия до Братислава и Виена, където представят спектакъл - нов прочит на романа на Иван Вазов „Под игото“ с актьора Руси Чанев. На сайта на БНР каченият запис спира точно в момента, в който двамата влизат в разговор на тема „робството и против него“.

Според жалбоподателите този разговор не само нарушава основните принципи на журналистическа етика, но и противоречи на Конституцията на Република България, Закона за радиото и телевизията и Закона за защита от дискриминация, които категорично забраняват всяка форма на език на омраза и подбуждане към дискриминация на етническа основа.

В тази връзка институцията на омбудсмана на Република България изразява следното становище:

Темата за неравното третиране е на вниманието на институцията на омбудсмана още от самото ѝ създаване. Броят на постъпващите жалби с оплаквания за

дискриминация ежегодно расте, което води до извода, че от една страна – проявите на неравно третиране в обществото ни стават все повече, а от друга – че гражданите стават още по-чувствителни към тях и се обръщат за подкрепа към компетентните институции за защита на определени права.

Институцията неведнъж е подчертавала в своите становища и във внасяните годишни доклади пред Народното събрание, че дискриминацията не засяга само конкретната жертва и в много по-голяма степен е опасна и вредна за съвременното общество като цяло в контекста на глобализация, в национален и международен аспект, защото е в състояние да подкопае демократичните ценности и принципи на достойнство, равноправие и взаимно уважение между хората, отричането на които в миналото е причинило световни войни с ужасяващи последици за мира и човечеството, включително за икономиките в света.

Дискриминацията потенциално може в мирно време да попречи на достигането на високо равнище на заетост и социална закрила, повишаването на жизнения стандарт и качеството на живот, икономическа и социална интеграция и солидарност.

Важно е да се акцентира, че извършването на дискриминационния акт може да е съзнателен, но може и да е несъзнателен, т.е. да е следствие на натрупани в обществото стереотипи и предразсъдъци.

Затова днес дискриминацията е забранена по силата на редица международни конвенции, в първичното и вторично право на Европейския съюз, както и на национално ниво в Конституцията на Република България, Закона за защита от дискриминация, Наказателния кодекс и редица други закони. Но за преодоляването на това явление не е достатъчна само забраната, дори и законова такава, необходимо е ефективното ѝ приложение с интегриран подход, включващ превенцията и осъзнаването на социалните аспекти и корени на явлението, за да се направи възможно антидискриминационното право да бъде тълкувано и прилагано в практиката с оглед и в контекста на преследваните цели на обществото.

Конституцията на Република България прогласява, че всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права, и че всички хора са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегиите, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние (чл.6 от Конституцията).

Този конституционен принцип е намерил детайлно развитие в Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр.), който урежда защитата от всички форми на дискриминация спрямо всички засегнати лица. Целта му е да осигури правото на всяко лице на равенство пред закона, на равенство в третирането и възможностите и ефективна защита срещу дискриминация. Законът за защита от дискриминация транспонира в националното ни законодателство редица директиви на ЕС за борба с дискриминацията: Директива 2000/43/ЕС, Директива 2000/78/ЕС, Директива 2002/73/ЕС, Директива 2004/ 113/ ЕО, Директива 2006/54/ЕО и други.

Законът за защита от дискриминация, в чл. 4, ал.1, забранява всяка пряка или непряка дискриминация, основана на **пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или**

в международен договор, по който Република България е страна. Тази законова забрана има за цел ефективна борба и превенция на социалното явление дискриминация, чиито проявни форми и корени, са видни в обществото ни.

Ежегодно институцията на омбудсмана със загриженост констатира, че езикът на омразата е неизменна част от публичното говорене, но за съжаление той присъства и в медиите. Това е проблем, за който институцията алармира във всички свои годишни доклади, тъй като използването и разпространението му в обществото води до нарушаване на основни човешки права и дори до извършване на престъпления.

Във връзка с конкретният разговор между известни длъжностни лица – г-н Антон Митов и г-н Кин Стоянов, излъчен в национален ефир - програма „Христо Ботев“ на БНР и станал достояние на неопределяем, но определен кръг от лица, в който се отправят обидни и непристойни квалификации спрямо уязвима група в обществото, в конкретния случай при хора с различна етническа принадлежност, следва да се има предвид следното:

Не е спорно, че въпросното предаване е излъчено по БНР. Безспорно е установена и темата „Защо не обичам турците, защо мразя турците“ и „робството и против него“. Така формулираните теми имплицитно съдържат хипотезата, че хората с различна етническа принадлежност, в случая турците, са хора, които не бива да бъдат приемани в обществото. Обвързването на техните личностни и морални качества с тяхната етническа принадлежност намира израз в понятието за хомофобия, което е дефинирано като съществуването и/или изразяването на убеждението, че на основания този признак може да се обоснове презрение към лице или група от лица, или схващане за превъзходство на лице или група от лица, и в широк смисъл следва да включва явленията като хомофобия, ксенофобия, антисемитизъм и нетолерантност. За да има наличие на нетолерантност, не е необходимо един или повече от признаците, визирани в чл.4 от Закона за защита от дискриминация, да представляват единствен или определящ фактор, водещ до презрение или до понятие за превъзходство; достатъчно е тези основания да са сред факторите, довели до изразяване на презрение или до идеята /схващането/ за превъзходство. В случая е възможно дори да се появят в общественото пространство мнения, че хората с различна етническа принадлежност търсят привилегии и по този начин словесно да се постави отрицателен етикет на социална и морална неприемливост на общността като цяло, което е унизяващо и предизвикващо неприязън към хората от тази общност. Антидискриминационното законодателство се приема, за да може обществото да се бори с проявите на расизъм, хомофобия, ксенофобия, антисемитизъм или каквато и да било форма на нетолерантност.

По отношение възможността подобни изявления да се тълкуват като забранена от 33Дискр. дискриминация под формата на тормоз (чл.5 във връзка с § 1, т.1 от ДР на 33Дискр.) и подбуждане към дискриминация (чл.5 във връзка с §1, т.5 от 33Дискр. и чл.2, §4 от Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 година относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход) е необходимо да се има предвид следното:

Езикът на омразата има потенциалната сила да постави в унизително и обидно положение всеки човек с различна етническа принадлежност, заради подчертаването по един генерализиращ и стигматизиращ начин на съмнения относно неговия морал, защото е от различен етнос. От друга страна, имайки предвид изначално крайните негативни нагласи в обществото към хората с различна етническа принадлежност,

едно подобно мнение е в състояние да оправдава и затвърждава съществуващите стереотипи и предразсъдъци по отношение на роми, турци, евреи, а те (стереотипите и предразсъдъците) от своя страна сформират поведението. Това се вменява в дефиницията за подбуждане към дискриминация по смисъла на чл.2, § 4 от Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 година относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата, етническия произход или други защитени признаци.

Тормозът и подбуждането към дискриминация на основата на етническа принадлежност не подлежат на оправдаване с преследване на законна цел и прилагането на пропорционални средства, защото хомофобията не може да бъде оправдана с каквито и да е цели – нито с правото на свобода на изразяване, нито с политически дискурс или с някаква висока обществена или социална значимост.

Правото на изразяване на мнение или убеждение е основно право на човека, което е установено в редица международни правни актове и Конституцията на Република България – чл.10 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи, чл.19 от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП), чл.39 от Конституцията на Република България. Това право включва изразяването на мнение и разпространяването му, но то не е абсолютно и е съпроводено със специални задължения и отговорности и може да бъде ограничавано за зачитане на правата и доброто име на другите. По-специално това право не включва пропагандирането на омраза, ненавист, враждебност или унижаване на основата на етнос, раса, религия и други признаци, което следва от разпоредбите на чл. 20, чл. 26 от МПГПП, чл.4 от Международна конвенция за ликвидиране на всички форми на расова дискриминация (МКЛВФРД), чл.1 от Рамково решение 2008/913/ПВР на Съвета на ЕС от 28.11.2008 г. относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия, посредством наказателното право, чл.39, ал.2, във връзка с чл.6 и чл.57, ал.2 от Конституцията на Република България, чл.162, ал.1 и ал.3, и чл.164, ал.1 от НК. Изразяването и разпространението на мнение е ограничено от забраната за дискриминация, която е установена в законите именно за санкциониране на прояви на расизъм, ксенофобия, хомофобия или други форми на нетолерантност.

Защитаваната позиция на институцията на омбудсмана е, че е необходимо да се повиши чувствителността по този проблем и да има навременна реакция от страна на отговорните институции, които имат правомощия да налагат ограничения и наказания при употребата на езика на омразата.

В тази връзка препоръката на институцията е, когато има конкретни оплаквания за употреба на език на омраза (слово на омразата) по различни защитени признаци от страна на медиите и публични личности, да бъдат потърсени механизми, чрез които да се изгради константна практика за ограниченията и отговорностите, които трябва да бъдат съблюдавани при упражняване на правото на изразяване на мнение с оглед спазването на принципа на равенство в третирането и зачитането на толерантността, равенството и достойнството на всеки индивид, взаимното уважение и разбирателството на и между различните групи в обществото на многообразието. Да бъде спазван принципът, че свободата на изразяване на мнение, неговото разпространение, свободата на словото и печата, не включват расизма, ксенофобията, хомофобията или каквато и да е друга форма на нетолерантност на основата на един или повече от защитените по чл.4, ал.1 от ЗЗДискр. признаци.

В случая има оплаквания от граждани срещу безспорно установени лица, които са упражнили правото си да изразят и разпространят мнението си за конкретен етнос-турският. С цел превенция и недопускане на подобна дискриминационна реторика, следва да бъдат предприети мерки за поддържане на медийна етика и толерантност в ефира на националното радио, тъй като както бе посочено вече, правото на свобода на изразяване на мнение не е абсолютно – напротив, то е съпроводено с отговорности и задължения и може да бъде ограничавано в интерес защита на правата на другите български граждани.

С цел защита правата на засегнатите граждани и значителния публичен интерес, моля да информирате както институцията на националния омбудсман, така и обществеността за становището Ви и предприетите мерки в разумен срок.

С уважение,

Д-Р АЙСУН АВДЖИЕВ
ГЛАВЕН СЕКРЕТАР НА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ